

14. techslang. What is Web of Trust? – Techslang. Techslang – Tech Explained in Simple Terms. 2022 [цит. за 26, Лютий 2023]. URL: <https://www.techslang.com/what-is-web-of-trust/>
15. De Filippi P, Mannan M, Reijers W, Berman P, Henderson J. Blockchain Technology, Trust & Confidence: Reinterpreting Trust in a Trustless System? Rochester, NY; 2022 Груд [цит. за 26, Лютий 2023]. Report No.: ID 4300486. URL: <https://papers.ssrn.com/abstract=4300486>
16. Soft Fork Definition. Investopedia. [цит. за 26, Січень 2023]. URL: <https://www.investopedia.com/terms/s/soft-fork.asp>
17. Stevens D/ R, Stevens D/ R. The Day Someone Created 184 Billion Bitcoin. Decrypt. 2020 [цит. за 26, Лютий 2023]. URL: <https://decrypt.co/39750/184-billion-bitcoin-anonymous-creator>
18. Bitcoin's 9,000,000% Rise This Decade Leaves the Skeptics Aghast. Bloomberg.com. 239, Грудень 2022 [цит. за 24, Січень 2023]. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-12-31/bitcoin-s-9-000-000-rise-this-decade-leaves-the-skeptics-aghast>
19. Carlos Santana, Laura Albareda. Blockchain and the emergence of Decentralized Autonomous Organizations (DAOs): An integrative model and research agenda. echnological Forecasting & Social Change. 2022. No. 182. URL: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2022.121806>
20. Buy & Sell Bitcoin, Ethereum, and more in the Middle East. [цит. за 26, Лютий 2023]. URL: <https://www.rain.com/learn/how-crypto-assets-and-daos-can-be-the-key-to-improving-democracy>
21. What are the blocks in blockchain? – Bitstamp Learn Center. Bitstamp – Learn center. [цит. за 26, Лютий 2023]. URL: <https://www.bitstamp.net/learn/crypto-101/what-are-blocks-in-the-blockchain/>
22. Боротьба з шахрайством в онлайн-торгівлі. Дзеркало тижня | Mirror Weekly. [цит. за 04, Лютий 2023]. URL: <https://zn.ua/ukr/economic-security/borotba-z-shakhraystvom-v-onlajn-torhivli.html>
23. How Blockchain Could Revolutionize Cybersecurity. [цит. за 27, Лютий 2023]. URL: <https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2022/03/04/how-blockchain-could-revolutionize-cybersecurity/?sh=d990bae3a41f>
24. Quinn J. Council Post: «Code Is Law» During The Age Of Blockchain. Forbes. [цит. за 06, Лютий 2023]. URL: <https://www.forbes.com/sites/forbesbusinesscouncil/2022/05/17/code-is-law-during-the-age-of-blockchain/>

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.4.36>

ШЕВЧИШЕНА К.П.

ОКРЕМІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ В УКРАЇНІ

SEPARATE PRINCIPLES OF INTERACTION OF LAW ENFORCEMENT BODIES DURING THE INVESTIGATION OF WAR CRIMES IN UKRAINE

Мета статті полягає у аналізі та дослідженні проблемних питань взаємодії правоохоронних органів розслідування воєнних злочинів, та надання пропозицій на цій основі щодо їхнього вирішення. У статті обґрунтовано, що методика, як програма розслідування воєнних злочинів (вбивств і заподіяння тілесних ушкоджень, масових вбивств, зґвалтувань, крадіжок, грабежів та розбоїв, незаконного позбавлення волі, нелюдського поводження, катування, захоплення заручників, примусового переміщення та депортації, злочинів, пов'язаних з пожежами, злочинів проти доквілля, злочинів у сфері використання комп'ютерів, систем і комп'ютерних мереж тощо) будується на обов'язковій спільній налагодженій багатовектор-

© ШЕВЧИШЕНА К.П. – здобувачка (Науково-дослідний інститут публічного права)

ній та різноплановій діяльності двох і більше органів, служб, відомств, що також передбачає спільну співпрацю з населенням, громадськими формуваннями, ЗМІ, державними органами і недержавними структурами. Взаємодія правоохоронних органів під час розслідування воєнних злочинів в Україні здійснюється на основі об'єднання можливостей на відомчому, міжвідомчому, державному й міждержавному рівнях щодо вирішення тактичних, оперативних, стратегічних завдань, які можуть виникати в процесі розслідування та носять, як постійний, так і епізодичний характер. В умовах воєнного часу така взаємодія відбувається на всіх рівнях і в переважній більшості носить постійний характер протягом усього розслідування окремих видів воєнних злочинів. Відзначено, що Офіс Генерального прокурора є головним органом з процесуального керівництва під час розслідування воєнних злочинів в Україні та центральним органом України щодо співпраці з міжнародними інституціями. В структурі Офісу Генерального прокурора створено спеціалізований Департамент протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту, який здійснює процесуальне керівництво під час розслідування воєнних злочинів, такими органами, як Національною поліцією України, Службою безпеки України, Державним бюро України, Національним антикорупційним бюро України, Бюро економічної безпеки України, взаємодія яких відбувається у формі слідчо-оперативних груп на всіх рівнях та обмінім інформації.

Ключові слова: кримінальне провадження, розслідування, воєнні злочини, правоохоронні органи, взаємодія, міжнародне співробітництво.

The purpose of the article is to analyze and investigate problematic issues of interaction between law enforcement agencies investigating war crimes, and to provide proposals on this basis for their resolution. The article substantiates that the methodology, as a program of investigation of war crimes (murders and causing bodily harm, mass murders, rapes, thefts, robberies and robberies, illegal deprivation of liberty, inhumane treatment, torture, hostage-taking, forced transfer and deportation, crimes, etc. "related to fires, crimes against the environment, crimes in the field of using computers, systems and computer networks, etc.) is built on the mandatory joint established multi-vector and multi-faceted activity of two or more bodies, services, departments, which also involves joint cooperation with the population, public formations, mass media, state bodies and non-state structures. The interaction of law enforcement agencies during the investigation of war crimes in Ukraine is carried out on the basis of combining opportunities at the departmental, interdepartmental, state and interstate levels to solve tactical, operational, strategic tasks that may arise in the course of the investigation and carry, both permanent and episodic nature. In wartime conditions, such interaction takes place at all levels and, in the vast majority, is permanent throughout the investigation of certain types of war crimes. It was noted that the Office of the Prosecutor General is the main body for procedural management during the investigation of war crimes in Ukraine and the central body of Ukraine for cooperation with international institutions. Within the structure of the Prosecutor General's Office, a specialized Department for Combating Crimes Committed in the Conditions of Armed Conflict has been created, which provides procedural guidance during the investigation of war crimes by such bodies as the National Security Service, the Security Service of Ukraine, the Security Service of Ukraine, the State Security Service of Ukraine, the National Security Service of Ukraine, and the State Security Service, whose interaction takes place in the form of investigative and operational teams. at all levels and exchange of information.

Key words: criminal proceedings, investigation, war crimes, law enforcement agencies, interaction, international cooperation.

Актуальність теми. Взаємодія, як найбільш організована і ефективна форма боротьби правоохоронних органів зі злочинністю, характеризується деякими основними властивостями. У зв'язку з цим вона розглядається як вищий ступінь консолідації сил і засобів правоохоронних і контролюючих органів, наділених законом відповідними повноваженнями (серед яких один з основних видів – взаємодія слідчого та оперативно-розшукових органів), у різних

сполученнях участі залежновідвиду злочину, щорозслідується, складності завдань, які вирішуються, необхідності використання відповідних засобів, прийомів та методів [1, с. 172; 2]. Особливо це стосується розслідування воєнних злочинів, специфічний механізм яких вимагає контактування слідчих з оперативними підрозділами і контролюючими органами вже на стадії виявлення цих злочинів [3, с. 18].

Взаємодія правоохоронних органів під час розслідування воєнних злочинів в Україні здійснюється на основі об'єднання можливостей на відомчому, міжвідомчому, державному й міждержавному рівнях щодо вирішення тактичних, оперативних, стратегічних завдань, які можуть виникати в процесі розслідування та носять, як постійний, так і епізодичний характер. В умовах воєнного часу така взаємодія відбувається на всіх рівнях і в переважній більшості носить постійний характер протягом усього розслідування окремих видів воєнних злочинів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою взаємодії правоохоронних органів під час розслідування воєнних злочинів займалися у своїх дослідженнях такі вчені, зокрема С.Є. Абламський, І.В. Авдошин, С.В. Албул, С.В. Банах, О.В. Бех, І.В. Богданюк, М. Бондаренко, В. Вінчук, О.М. Дуфенюк, О.І. Заболотний, О.П. Заворіна, О.Ю. Звонарьов, Д. Клименко, І.І. Когутич, О. Кравчук, М.В. Кривонос, А. Крушеницький, Ю.В. Лук'яненко, А.Л. Медведенко, О.О. Обаль, Ю.М. Одажиу, С.О. Павленко, Р.В. Перцев, Ю.О. Пілюков, В.Г. Севрук, С.О. Тарасенко, Г.К. Тетерятник, Д.М. Тичина, В.А. Устименко, К.О. Чаплинський, В.Т. Чупрун, В.Ю. Шепітько, М.Ю. Шипілов, В.В. Юсупов, О.О. Юхно та інші.

Мета статті полягає у аналізі та дослідженні проблемних питань взаємодії правоохоронних органів розслідування воєнних злочинів, та надання пропозицій на цій основі щодо їхнього вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фундаментальним обов'язком правової держави є захист та забезпечення прав і свобод людини й громадянина [4; 5, с. 278]. Отже, згідно ст. 216 КПК розслідування злочинів, передбачених ст. 436, 437–447 КК належить до компетенції органів безпеки, тобто здійснюється слідчими СБУ. В певних випадках (за суб'єктивним складом) такі злочини можуть розслідуватися ДБР. Якщо під час розслідування виявляється, що частина пов'язаних злочинів підслідна СБУ, а частина – Національній поліції або іншому органу досудового розслідування, підслідність визначає прокурор (ч. 10 ст. 216 КПК) [6; 7, с. 101].

Як слушно зазначає, О.С. Тарасенко, що основним критерієм ефективного функціонування державних органів щодо протидії кримінальним правопорушенням є тісна взаємодія та своєчасний обмін інформацією між ними. Інтенсивність обміну інформацією свідчить, зокрема, про рівень функціонування державної системи, яка представляє складне утворення й включає багато рівнів органів, в залежності від того, яке місце в їх діяльності відведене протидії злочинам [8, с. 268]. Відтак, реалії такі, що вся правоохоронна система України, так чи інакше залучена до розслідування воєнних злочинів, в тім числі й до розслідування порушення законів та звичаїв війни. Національна поліція, СБУ, ДБР, НАБУ, прокуратура – всі зараз мають свою ділянку роботи. Готується доказова база для національних судів [7, с. 101]. Відповідно до ст. 216 КПК України розслідування воєнних злочинів віднесено до підслідності Служби безпеки України, а в Офісі Генерального прокурора створено спеціалізований Департамент з процесуального керівництва у цих злочинах. В умовах великої кількості воєнних злочинів та браку ресурсів, розслідуванням воєнних злочинів займаються ледь не усі органи досудового розслідування [9].

Нині одним із головних суб'єктів кримінального провадження є слідчий. Із прийняттям чинного КПК України, реформуванням усієї системи правоохоронних органів і створення нових підрозділів у системі МВС саме слідчий уповноважений може проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії та доручати їх проведення відповідним оперативним підрозділам (ст. 40 КПК України) [10]. Отже, найбільш поширеною процесуальною формою взаємодії слідчого з оперативним підрозділом під час протидії економічним злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, є виконання оперативним підрозділом доручень і вказівок слідчого [11, с. 171].

Отже, обрання форми взаємодії перш за все повинно бути зумовлене характером слідчої ситуації, що безпосередньо залежать від слідчого й реалізується за його ініціативою та під особистим процесуальним контролем. Отже, специфіка цих форм взаємодії полягає в тому, що під час їх реалізації формується система правовідносин, яка, поряд із кримінальними процесуальними, охоплює й інші (адміністративно-процесуальні, службові, особистісні), що в комплексі має на меті забезпечення об'єктивності, усебічності й повноти дослідження обставин, які підлягають доказу [12, с. 231; 11, с. 171].

Окремим аспектом є забезпечення взаємодії при розслідуванні воєнних злочинів. Враховуючи масштабність їх наслідків, складнощі у процесі доказування, до цього процесу залучається, як правило, група слідчих. На нормативному рівні уже передбачено створення міжвідомчих слідчих груп в порядку ч. 4 ст. 39 КПК України, а також міжнародних спільних слідчих груп (ЖТ) [13, с. 688]. Внаслідок цього до розслідування воєнних злочинів у складі спільних слідчих груп залучаються слідчі усіх органів досудового розслідування, незалежно від визначеної для них законом підслідності [14]. У структурі Офісу Генерального прокурора функціонує Департамент протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту, який із питань розслідування воєнних злочинів на національному рівні співпрацює зі Службою безпеки України, Національною поліцією, Державним бюро розслідувань, Національним антикорупційним бюро та Бюро економічної безпеки України [15, с. 232].

Ми підтримуємо позицію Г.К. Тетерятника, що забезпечення взаємодії у кримінальних провадженнях в умовах воєнного стану є важливою складовою ефективності та оперативності. Розуміючи це, законодавець ЗУ № 2201-IX від 14.04.2022 р. доповнив частиною 4 статтю 39 КПК України, відповідно до якої керівник органу досудового розслідування має право своєю вмотивованою постановою, погодженою з керівниками відповідних органів досудового розслідування, утворювати міжвідомчі слідчі групи та визначати у їх складі старшого слідчого, який керуватиме діями інших слідчих. Попри позитивні зрушення, на нашу думку, доцільно визначити зазначену норму наступним чином: «Керівник органу досудового розслідування у провадженні якого знаходяться відповідні матеріали щодо кримінального правопорушення, має право своєю вмотивованою постановою, погодженою з керівниками інших відповідних органів досудового розслідування, залучення яких є необхідним з метою забезпечення завдань кримінального провадження, утворювати міжвідомчі слідчі групи та визначати у їх складі старшого слідчого, який керуватиме діями інших слідчих» [16, с. 245].

У зв'язку із вище викладеним, слід погодитися щодо організаційно – суб'єктних способів здійснення досудового розслідування порушень законів і звичаїв війни, то специфіка методики цього процесу полягає у застосуванні різноманітного рівня СОГ, колективного (бригадного) методу розслідування, розслідування по «гарячих слідах» та спеціальних порядках слідчих (розшукових) дій в умовах збройного конфлікту тощо [17, с. 684; 7, с. 101–102].

Відзначено, що для розслідування воєнних злочинів, з'явилися спеціалізовані підрозділи в Службі безпеки, Національній поліції і Державному бюро розслідувань. Тобто запроваджено спеціалізацію слідчих, які фултайм займаються розслідуванням воєнних злочинів. Окрім того, з'явилися спеціалізовані підрозділи в прокуратурі, а саме – у центральному апараті, дев'яти обласних підрозділах. Загалом це близько 200 прокурорів [18]. У зв'язку із цим постає питання координації діяльності великої кількості відомств, тобто коли неминуче потрібно упорядкування, взаємозв'язок, узгодженість їхніх спільних зусиль [19, с. 99–100].

Також поліцейські вважають, що існує потреба у покращенні взаємодії правоохоронних органів при розслідуванні міжнародних злочинів в Україні. Через брак такої координації, наприклад, колишні полонені, які зазнали катувань, або потерпілі від сексуального насильства мають по кілька разів розповідати про свій досвід представникам різних органів [20].

У цьому контексті набуває актуальності саме міжвідомча взаємодія правоохоронних органів. Слідчі наголошують на необхідності розробленні та прийнятті спільної міжвідомчої інструкції щодо координації та чіткої взаємодії із розподілом прав і обов'язків та завдань кожного із учасників створених СОГ.

Під час розслідування фактів вчинення сексуального насильства стосовно жінок і дітей залучення прокурорів / слідчих жінок до складу групи слідчих, слідчо-оперативної групи та групи прокурорів є обов'язковим [21].

Враховуючи вище викладене слід відзначити, що важливою складовою міжвідомчої взаємодії між правоохоронними органами є й участь у спільних тренінгах, конференціях, семінарах та круглих столах. Крім того, при розробці методичних рекомендацій щодо кваліфікації та розслідування слідчими ДБР окремих кримінальних правопорушень, ураховується досвід слідчих НПУ та інших правоохоронних органів. У перспективі актуальними завданнями зміцнення комплексної взаємодії між ДБР та НПУ мають стати: організація та здійснення досудового розслідування міжнародних воєнних злочинів; подальший обмін досвідом у слідчій та оперативній діяльності, застосуванні криміналістичної техніки; опанування новітніми методиками розслідування окремих видів кримінальних правопорушень тощо [22, с. 19].

Взаємодія оперативних підрозділів Національної поліції з іншими структурними підрозділами (територіальними та міжрегіональними) передбачає виконання ряду завдань, серед яких: запобігання кримінальним правопорушенням, вчиненим організованими групами та злочинними організаціями, що включає в себе вчасне виявлення, припинення та розкриття таких злочинів; – притягнення осіб, що скоїли кримінальні правопорушення, до відповідальності відповідно до законодавства; забезпечення відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди; відновлення порушених прав та інтересів фізичних та юридичних осіб [23, с. 5].

Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами має здійснюватися поступово, відповідно до певного плану: на початковому етапі – злагоджена робота на місці події; продовженням першого етапу є – збереження законності при виконанні доручень слідчого та допитах підозрюваних та свідків оперативними робітниками; як наслідок співпраці – досягнення результативності під час розкриття, розслідування кримінальних правопорушень та доведення вини злочинця. Саме це сприятиме вчасному ліквідуванню посягань на свободи та права людини, створенню безпечного суспільства, покращенню авторитету поліції шляхом підвищення довіри населення до працівників правоохоронних органів [24, с. 343].

Своєчасна й узгоджена взаємодія наведених структур надає можливість працівникам слідчих підрозділів максимально швидко й ефективно здійснювати кримінальне провадження. Особливо така узгоджена діяльність набуває значення під час документування воєнних злочинів. Так при організації діяльності органів і підрозділів Національної поліції на деокупованих територіях взаємодія здійснюється за такими напрямками: 1. Організація евакуації населення з районів, які піддаються постійним обстрілам з боку рф. Зокрема, станом на 01.12.2022 р. близько 4200 тис. осіб на Донеччині відмовилися від евакуації (переважно особи похилого віку). 2. Здійснення «подворового» або «поквартирного» обходу працівниками поліції з метою опитування про: прикмети військовослужбовців рф (належність до певного військового підрозділу; кількість техніки, яка зайшла до населеного пункту, та зброя тощо); – характер насильницьких дій, які вчинювали військовослужбовці рф (вбивства, згвалтування, побиття). Спостерігається велика латентність злочинів, оскільки потерпілі нерідко відмовляються подавати заяви, особливо жінки та діти. Зважаючи на це, створюються робочі групи із залученням відповідних психологів та ін. [25, с. 249–250; 26, с. 90].

За таких умов пріоритетними напрямками взаємодії правоохоронних органів під час встановлення обставин вчинення воєнних злочинів можуть бути наступні: спільні наради, планування, організація та проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій, спеціальних операцій; колегіальне вивчення й аналіз отриманих результатів [27, с. 29]; виявлення, документування та припинення діяльності окремих осіб та груп, які співпрацюють зі спецслужбами країни-агресора, готують та вчиняють кримінальні правопорушення, дестабілюють ситуацію в Україні за їх замовленням; системний обмін криміналістично значущою інформацією (доказовою та орієнтуючою) про виявлені злочини та причетних осіб; виконання запитів та доручень за оперативно-розшуковими справами та кримінальними провадженнями; проведення ґрунтовної аналітичної роботи [28, с. 54].

Як слушно відзначає О.М. Дуфенюк, на сьогодні стає актуальним та надважливим запит правоохоронної системи на розробку алгоритмів дій на специфічних місцях (місцях масштабних руйнувань, масових вбивств, масових поховань і т. д.), де потрібні особливі навички та особливі форми взаємодії слідчих, експертів, криміналістів, судових медиків та інших фахівців [29, с. 373]. Важливу роль відіграє взаємодія слідчого та експерта під час розслідування воєнних злочинів в Україні.

Безпосередньо взаємодія слідчого та експерта-криміналіста відбувається шляхом залучення останнього до огляду місця події й надання йому повноважень проводити таку СРД в окремих випадках без присутності слідчого (наприклад, квартирні крадіжки), що сприяє зменшенню навантаження на слідчих. До завдань експерта входить: з'ясування обставин події з метою виявлення правопорушення; встановлення підозрюваного, зібрання доказів; виявлення, фіксація та вилучення слідів кримінального правопорушення; надання 30 рекомендації слідчому, який веде справу, щодо передачі речових доказів у відповідні експертно-криміналістичні лабораторії [30; 31, с. 29–30].

Так, наприклад судовими експертами при проведенні балістичних експертиз можуть вирішуватись ситуаційні завдання, основним змістом яких, є визначення можливості надати обґрунтований висновок щодо ймовірного місця і напрямку, з якого були здійснені обстріли [32; 33, с. 537].

Висновок. Підсумовучі вище викладене, слід відзначити, що під час розслідування воєнних злочинів виділяють безпосередню внутрішньосистемну взаємодію (наприклад, у системі НП) слідчих органів з оперативними підрозділами, підрозділами інформаційно-аналітичного забезпечення та міжсистемну взаємодію різних відомств. Так, НП під час розслідування воєнних злочинів в Україні взаємодіє з Офісом генерального прокурора, експертно-криміналістичними підрозділами, ДБР, СБУ, ЗСУ, Державною службою України з надзвичайних ситуацій, спеціалістами у різних сферах, громадськими формуваннями (організаціями), населенням, ЗМІ, Державною прикордонною службою України, судовими органами, НАБУ, БЕБ, Державною митною службою; Державною податковою службою, ГУР, Державною пенітенціарною службою України, а також з правоохоронними органами інших країн у рамках міжнародного співробітництва.

Відповідно програми дій слідчого на початковому етапі розслідування воєнних злочинів в Україні залежить від слідчої ситуації, складеного плану та необхідності взаємодії з різними суб'єктами, що безпосередньо впливають на певні дії правоохоронних органів в залежності від виконуваних завдань. Встановлено, що типові слідчі ситуації та програми дій слідчого на початковому етапі розслідування воєнних злочинів в Україні залежать від наступних критеріїв, зокрема: вид вчиненого воєнного злочину, територія на якій вчинено такий злочин, потерпілих осіб, об'єктів вчиненого злочину, способу та засобів злочинних дій, слідової картини, наявність або відсутність відомостей про особу злочинця. Отже, кожна з слідчих ситуацій на початковому етапі розслідування воєнних злочинів в Україні, має характерний перелік тактичних задач, відповідно яких формуються програми спільних дій щодо проведення комплексу слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій.

Список використаних джерел:

1. Шепітько В. Ю. Криміналістика. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів / За ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 1998. 376 с.
2. Севрук В. Г. Теоретичні засади взаємодії правоохоронних органів під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»*. 2021. № 2 (16). С. 44–49.
3. Обаль О. О. Взаємодія правоохоронних, контролюючих та інших органів при розслідуванні економічних злочинів : дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – право (галузь знань – 08 Право). Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. 227 с.
4. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (щодо запобігання діяльності релігійних культів деструктивного типу та тоталітарних сект)» від 21 квітня 2008 р. № 2419. URL: http://irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=112&catid=41&Itemid=68
5. Павленко С.О. Нормативно-правові засади протидії діяльності деструктивних релігійних організацій: вітчизняні реалії та зарубіжний досвід. *Підприємство, господарство і право*. 2017. № 2. С. 278–282.
6. Кравчук О., Бондаренко М. Досудове розслідування воєнних злочинів. К. : ГО «Вектор прав людини». 2022. URL: <http://hrvector.org/>
7. Когутич І. І. Окремі аспекти підготовки розслідування порушення законів та звичаїв війни. *Криміналістика і судова експертиза*. 2023. Вип. 68. С. 95–108.
8. Тарасенко С. О. Порядок взаємодії слідчого та оперативного працівника при ознайомленні з матеріалами оперативно-розшукової справи. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : тези доп. Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Харків, 22 листопада 2013 р.) / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х., 2013. С. 268-269.
9. Що робити, якщо ви стали свідком воєнного злочину? Сайту Право в умовах війни. URL: <https://law-in-war.org/shho-robyty-yakshho-vy-staly-svidkom-voennogo-zlochynu/>.
10. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
11. Севрук В. Г. Взаємодія оперативних підрозділів з іншими органами Національної поліції України під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі. *Юридичний бюлетень*. 2021. Вип. 19. С. 167–179.
12. Заворіна О.П. Особливості взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами національної поліції в кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2020. Вип. 2 (90). С. 228–238.

13. Тетерятник Г.К., Бех О.В., Одажиу Ю.М. Розслідування воєнних злочинів: окремі теоретико-прикладні питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 6. 2023. С. 686–688. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/161>.

14. Розслідування воєнних злочинів та тяжких порушень прав людини для ДБР. Council of Europe. Офіс Ради Європи в Україні. <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/investigation-of-war-crimes-and-gross-human-rights-violations-for-the-sbi>.

15. Воєнні злочини: навч. посіб. / І.В. Авдошин, О.І. Заболотний, О.Ю. Звонарьов та ін. Київ : 7БЦ, 2023. 280 с.

16. Тетерятник Г.К. Окремі нормативно-правові аспекти діяльності державних органів, що здійснюють кримінальне провадження, в умовах воєнного стану. *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір* : матеріали науково-практичного онлайн-заходу. 29 квітня 2022 р. Одеса : ОДУВС, 2022. с. 244–245.

17. Kononenko N., Patskan V., Hromova M., Utkina H, Serebro M. International guidelines for managing investigation and collection of evidence of war crimes. *Cuestiones Políticas*. 2021. № 72 (vol. 39). P. 670–689.

18. Рік розслідування воєнних злочинів. інтерв'ю з Юрієм Белоусовим, начальником департаменту війни ОГП. Офіційний сайт "JustTalk". URL: <https://justtalk.com.ua/post/rik-rozsliduvannya-voennih-zlochyniv-intervyu-z-yuriem-belousovim-nachalnikom-departamentu-vijni-opg-tekstova-versiya>.

19. Вінчук В. Реалії сьогодення та основні напрями протидії організованій злочинності. *Актуальні питання судової експертизи та криміналістики* : зб. матлів міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди ювілеїв видатних учених: 95-річчя від дня народження Л. Ю. Ароцкера («Ароцкерівські читання») і 105-річчя від дня народження М. В. Салтевського (Харків, 19.05.2023). Харків : ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2023. С. 98–100.

20. Розслідування воєнних злочинів в Україні: правозахисники анонімно опитали правоохоронців і зібрали дані. Офіційний сайт «Radio Свобода». URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/doslidzhennia-rozsliduvannia-voennih-zlochyniv-v-ukraini/32602285.html>.

21. Особливості розслідування фактів сексуального насильства в умовах збройного конфлікту : пам'ятка. Тренінговий центр прокурорів України. 2023. URL: <https://mvs.gov.ua/upload/1/5/3/6/6/8/document-20.pdf>.

22. Медведенко А.Л. Деякі питання взаємодії державного бюро розслідувань та національної поліції України в умовах воєнного стану. *Актуальні питання діяльності підрозділів кримінальної поліції* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 14 квітня 2023 року). Кропивницький : ДонДУВС, 2023. С. 15–19.

23. Албул С.В. Специфіка об'єктів оперативного пошуку під час виявлення та документування фактів колабораційної діяльності на деокупованих територіях України. *Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, ОДУВС, 21 липня 2023 р.). Одеса : Вид-во «Юридика», 2023. С. 5–10.

24. Клименко Д., Крушеницький А. Класифікація взаємодії слідчих з оперативними підрозділами в умовах воєнного стану. *Протидія кримінальним правопорушенням в умовах воєнного стану* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції в авторській редакції, (м. Кропивницький, 27 жовтня 2022 року). Кропивницький, 2022. С. 341–344.

25. Чаплинський К. О. Проблемні питання взаємодії слідчих та оперативних підрозділів національної поліції України під час розслідування кримінальних правопорушень. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2022. Вип. 4(100). С. 247–258.

26. Чаплинський К. Координація взаємодії слідчих та оперативних підрозділів національної поліції України під час розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного часу. *Науковий вісник ДДУВС*. 2022. Спеціальний випуск № 2. С. 89–95.

27. Абламський С.С., Юхно О.О., Лук'яненко Ю.В. Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень: навчальний посібник / за заг. ред. доктора юридичних наук, професора О.О. Юхна. Харків, 2017. 152 с.

28. Кривонос М. В. Окремі напрями взаємодії правоохоронних органів під час встановлення обставин вчинення воєнних злочинів. *Актуальні питання діяльності підрозділів кримінальної поліції* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 14 квітня 2023 року). Кропивницький : ДонДУВС, 2023. С. 52–56.

29. Дифенюк О.М. Розслідування воєнних злочинів: логістичні, криміналістичні та судово-медичні питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 4. 2022. С. 369–374. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-4/88>.

30. Перцев Р.В. Взаємодія слідчого зі спеціалістом-криміналістом при огляді місця події в національній поліції України та Ізраїлю. *Проблеми теорії та практики кримінального провадження* : матеріали кругл. столу (Харків, 17 черв. 2021 р.). Харків, 2021. С. 225–228.

31. Тичина Д., Перцев Р. Зарубіжний досвід техніко-криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану. *Протидія кримінальним правопорушенням в умовах воєнного СТАНУ* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції в авторській редакції, (м. Кропивницький, 27 жовтня 2022 року). Кропивницький, 2022. С. 26–31.

32. Богданюк І. В., Чупрун В. Т., Устименко В. А., Шипілов М. Ю. Особливості судово-експертних досліджень випадків артилерійських обстрілів. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2019. № 20. С. 269.

33. Пілюков Ю. О., Юсупов В. В., Банах С. В. Огляд будівель і споруд, які зазнали артилерійських обстрілів та бомбардувань під час розслідування воєнних злочинів. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/322/8779/18380-1?inline=1>.